

GAFFAR TOTAYSALGIR

1882 - 1950

Saim CİRTİL (*)

Yazımızın konusu Konya ve çevresindeki incelemeleri ile tanınan, araştırmacı öğretmen Gaffar Totaysalgır (1)'in hayat hikayesi,

(*) S. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji-Sanat Tarihi Bölümü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

(1) Asıl adı Abdülgaffar Totaysalgır olmakla beraber yayınlarında bu ismi kullanmıştır.

bibliyografyası, ulaşabildiğimiz eserlerinin tanıtımı; araştırmalarının kültür, sanat ve tarihimiz bakımından önemini belirlemektir. 1909-1934 yılları arasında öğretmenlik görevi yanısıra araştırma yazıları ve kitaplar hazırlayan Totaysalgır'ın hayatı ve eserleri hakkında çok az şey biliniyordu. Bir tesadüf eseri aynı adlı torununa rastlamamız hayatını ve yayınlanmamış eserlerini öğrenmemize vesile oldu. Böylece araştırmaları ve kitaplarını topluca değerlendirme imkanı bulmuş olduk.

Atatürk, 1930 da genç Türkiye Cumhuriyeti'nin tarih görüşünü ortaya koymak için ortaya attığı Tarih Tezi (2) ve bu tezini desteklemek için 1931 de Türk Tarih Kurumu ile kurumun çatısı altında ilk kazılar (3) olan Ahlatlıbel (1934), Alacahöyük (1935) kazılarının yapılması için Türk arkeologlarına direktif verir. 1935 yılında da cumhuriyetin genç kültür adamlarını yetiştirecek olan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ni kurar. 1936 yılında ise Güneş-Dil Teorisi Tezi'ni (4) oluşturur. Bu tezlerin doğruluğu ile ilgili yerli ve yabancılardan oluşan birçok araştırma grupları oluşturulmuş, Tarih Kongresi Toplantılarında bilim adamları tarafından bildiriler sunulmuştur (5).

Araştırmacı bir öğretmen Gaffar Totaysalgır, cumhuriyetin ilk yıllarında Konya'da yayınlanan günlük gazetelerdeki makaleleri ile yayın hayatına başlamıştır. Zamanın aydını olarak, Atatürk'ün tezlerinde ileri sürdüğü görüşleri desteklemek için görev yaptığı yerlerin anıtları, etnoğrafyası, halk edebiyatı, yer isimleri ve halk inanışları gibi birçok değişik konu üzerinde araştırmalar yapar. Bu araştırmalarının birçoğunu yayınlamıştır. Daha sonra Halk Evleri'nin faaliyetlerine katılmış ve Konya Halkevi Dengisinde makaleler yazmıştır.

Yazarın, üzerinde durduğu konular zamanında yerli araştırmacılar tarafından hiç araştırılmamıştır. Konya il sınırları içinde kalan yerleri kapsayan bu incelemelere, benzer çalışmalar çok sonraları yapılmaya başlanmıştır.

(2) "Atatürk", **Türk Ansiklopedisi**, C. IV, Ankara, 1950, s. 116-117; "Atatürk", **İslâm Ansiklopedisi**, C. I, İstanbul, 1965, s. 787-788; Osman Sümer, "Atatürk'ün Tarih, Arkeoloji, Eski Eserler ve Sanat Hakkındaki Görüşleri", **ICOM Türkiye Milli Komitesi Bülteni**, Sayı: VIII-IX (1967), Ankara, 1968, s. 119-124; H. Zübeyr Koşay, "Atatürk'ün Tarih Görüşü Hakkında Düşünceler", **Önasya**, Sayı: 23, Ankara, 1967, s. 3.

(3) Veli Sevin, **Anadolu Arkeolojisinin ABC'si**, Ankara, 1991, s. 91.

(4) Dipnot 2 de geçen ansiklopedilerin Atatürk maddeleri.

(5) Bu konuda I. ve II. Türk Tarih Kongresi'ne sunulan bildirilere bakılabilir.

(6) Yayınlanmış olanlar listesi hakkında bk. Ahmet Boya, "Konya Halkevi Dergisi Alfabetik-Sistematik İndeksi", **Konya**, Sayı: 131-132, Konya 1950, s. 29; Muzaffer Erdoğan, **İzahlı Konya Bibliyografyası**, İstanbul, 1952, s. 5-7.

Birçok eseri bulunan Gaffar Totaysalgır'ın hayatı, yayınlanmış ve yayınlanmamış araştırmaları (6) hakkında toplu bir çalışma olmadığı için bu kısa araştırmayı yapma gereği duyduk. Ayrıca; cumhuriyetin ilk yıllarında yayınladığı konularında orijinal olan yazıları ile basılmak üzere hazırladığı fakat bilmediğimiz bir sebeple basılmayan Aksaray Vilayeti adlı eserini tanıtmak istedik.

KISA HAYAT HİKAYESİ (7) : 1882 yılında Kırım'ın Yalta Kazası Avcuköy Kasabasında doğmuştur. Babası Osmanoğullarından Abdülcelil'dir. Abdülgaffar Totaysalgır ilk öğrenimini Kırım'ın Avcıköy ve Özenbaş Kasabalarında, orta öğrenimini ise Yalta Kazası Rus Jimnazı'nda yapmıştır. Kırım'da devam etmekte olan ve iyice artan Rus zulmünden dolayı 19 Nisan 1903 Perşembe günü İsmail Gaspıralı'nın yazarımızla Bahçesaray'dan gönderdiği mektubu okumuş (8) ve Türkiye'ye gelmek üzere birçok Kırımlı göçmen ile birlikte memleketinden ayrılmıştır. 21 Nisan 1903 Cumartesi günü Sivastopol'dan vapura binerek 22 Nisan'da İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'da gelen göçmenleri yerleştirmek üzere Konya, Eskişehir ve İskenderun olmak üzere üç yer gösterilmiştir. Totaysalgır'da Konya'yı seçmiş ve 1 Mayıs 1903'te Konya'ya gitmek üzere İstanbul'dan vapurla İzmit'e geçmiştir, 2 Mayıs'ta İzmit'ten trene binerek 3 Mayıs'ta Konya'ya gelmiş ve göçmenler için tahsis edilmiş olan Gemalmaz Mahallesi'nde bir eve yerleştirilmiştir. Konya kazalarında beş yer göçmenlerin iskanı için ayrılmış ve yazarımız Konya-Ereğliye bağlı Ayrancı'da oturmak üzere at arabası ile 12 Haziranda Konya'dan ayrılmıştır. Okuma yazması olması sebebiyle Ayrancı'da 2 Aralık 1903 de ekmek tevzi memuru olarak çalışmaya başlamıştır.

(7) Yazarın kendi el yazısı ile Osmanlıca olarak tuttuğu ve daha sonra Eskişehir'deki oğlu tarafından günümüz alfabesine aktardığı günlüğünden alınmıştır. Bu günlüğün metnini veren torunu Gaffar Totaysalgır'a teşekkür ederim.

(8) Mektubun metni yazarın latin alfabesine çevrilen günlüğünde sayfa 3-4'ten : "Sevgili köylülerim, bu adanın her karış toprağı kanımızla yoğruldu. Hakiki sahibi biziz. Orman halini alan binlerce mezarlıklarımızda ecdat yatıyor. Kahraman ecdadımız bu yurdumuzun etrafını kalelerle çevirerek camilerle süslemişlerdir. Biz sağ iken mukaddesatımıza kirli ellerle leke sürülmez. Fakat çoğunluğumuzu kaybettiğimiz gün en büyük tehlike ile karşılaşırız. Bir tekerleği kırılan araba iş görebilirmi? Bizim için bir eksik bir büyük boşluktur. Sizin göçmenizde böyledir. Bir hakikatı söylemekten kaçınmayacağım. Bizim refahımızdan sevinç kederimizden hüznün duyan büyüklerimizin himayelerine sığınmak üzere ayrılıyorsunuz. Kedersiz varın. Hayırlı yolcular, kalanlara sağlık dilerim. İsmail Gaspıralı'nın

5 Nisan 1903 Bahçesaray".

Daha sonra tekrar Konya'ya gelerek Muallim Mektebi'nden diploma almış, bunu takibinde mektepte açılan birçok kurslara katılmıştır. Öğretmen olarak Konya-Ereğli Kazası Osmaniye (Ayrancı) Nahiyesi'nde 25 Ekim 1325 (1909) tarihinde göreve başlamış, 1925 yılı başlarına kadar burada hizmet etmiştir. Aynı yıl Karaman Kazasında mubassırlık, Karaman İdadisi ilk kısmına başöğretmen, sonra Menbaülirfan Mektebi öğretmenliği, Şemülmaarif Mektebi başöğretmenliğine, Ilgın-Argıthanı Mektebi başöğretmenliği; daha sonra Konya merkez Karaarslan Mektebi öğretmenliğinde görev yapmış ve 17 Eylül 1934 tarihinde kendi isteğiyle emekli olmuştur.

Emekli olduktan sonra bir müddet Konya'da oturan Totaysalgır, 1939 yılında dünya siyasi durumunun bozulması ve geçim sıkıntısından dolayı Nisan ayında Ayrancı'ya gitmiştir.

Öğretmenliği sırasında gezdiği yerlerde yaptığı inceleme ve araştırmaları Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti tarafından nakti mükâfatla ödüllendirilmiştir. Eserlerinin bir kısmı basılmıştır.

1 Eylül 1950 tarihinde Ayrancı'da hayata gözlerini yummuş ve burada defnedilmiştir.

ARAŞTIRMALARININ TANITIMI

Gaffar, Aksaray Vilayeti Dahilinde Türk Eserleri, Konya, 1930, 106 sayfa (Basılmamıştır).

Kitabın hazırlandığı yıllarda da ayrı bir vilayet olan Aksaray hakkındaki bu kitap yazar tarafından daktilo edilip hazırlanmış, ancak basılmamıştır. Aslı kendi adını taşıyan ve öğretmen olan torunundadır.

Yazar, önsözünde kitabı hazırlayış sebebini Aksaray'ın anıt yönünden zengin bir vilayet olduğunu ve burası hakkında hiç yayın yapılmadığını belirterek bunun için yazma gereği duyduğunu ifade etmiştir.

Aksaray'ın bulunduğu antik Kapadokya bölgesi ile birlikte tarihi kronolojik olarak anlatmaktadır. Bu kronoloji içinde bu bölgede eskiden Sümer Türkleri, Hitit Türkleri'nin oturduğunu ve Hititler'den sonra Türkler'in elinden çıktığını belirtmektedir. Daha sonra 1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra tekrar Türkler'in eline geçtiğini işaret etmiştir. Selçuklu dönemi, Karamanoğlu ve Osmanlı Dönemi tarihi ile bu dönemlerde geçen olaylar anlatılmıştır. Cumhuriyet Dönemi anlatılarak tarihçe bölümü bitirilmiştir. Coğrafyası tüm yönleri ile ele alınmıştır.

Eski Eserler başlığı ile ele aldığı bölümde birçok eserin fotoğrafı yanında kitabelerde ilave edilmiştir. İncelenen eserler : Ulu Camii, Kızıl Minare, Zincirli veya Taş Medrese (Res. 1). Kılıç Arslan Türbesi ile yanındaki Ev olarak değerlendirdiği yapı (Kılıç Arslan Köşkü), Hamit Veli Türbesi, Mehmet Cemalettin Aksarayı Türbesi, Bedesten, Şeyh Hamza Türbesi, Pir Ali Baba Türbesi, Sultanhan, Ağzıkara Han, Alay Han (Res. 2), Hükümet Konağı (Res. 3) gibi yapılara geniş yer verilmiştir. Bunların yanında bazı şahsiyetler hakkında da bilgiler ve mezar taşı kitabeleri eklenmiştir. Kitap kırkbir adet fotoğrafla zenginleştirilmiştir.

Zamanına göre sade, basit bir dille yazılmıştır. Hazırlandığı dönemde faydalı olabilecek eser bugün bilgilerinden ziyade fotoğrafları ve eserlerin önceki durumları hakkında verdikleri fikir bakımından önemlidir.

Konya'da Eti Tapınakları Eflatun Pınarı, Konya, 1935, Sürat Basımevi, Anadolu'da Eski İzerler Aramalarından No. 1, 25 Sayfa.

Araştırmacı hazırlamış olduğu bu kitapçığında Eflatun Pınarı ve İvriz Kaya Anıtını incelemiştir. Eflatun Pınarının coğrafi yerini belirterek Anıtı; heykeller, göl ve sed olmak üzere üç kısımda ele almıştır. Anıtını esasını teşkil eden kısmını aslanlar, büyük güneş kabartması ve imparator kabartmaları olarak üç bölümde ele alır. Etiler tarafından yapılan bu kabartmalar tasvir edildikten sonra anıtın sağ ve solunda duran figürlerin mevlevi ayinlerindeki semazenleri hatırlattığı belirtilmiştir.

İvriz Kaya Anıtı incelenirken ise ayrı iki anıttan bahsetmekteydiler, coğrafi yerleri işaret edilmiştir.

Karşılaştırma için Kırım'ın Ayan Köyü ve Anıtı anlatılmıştır. Kırım'da Akmesjid yakınlarında bulunan bu anıtın halen yerinde bulunup bulunmadığını bilmediğini belirtmektedir. Bu anıt etrafında oluşan ve Kırım'da yapılan törenlerde okunan bir duayı 756 H. (1355 M.) tarihli bir cönkten aktarmaktadır. Dua şu şekildedir :

"Mavi göğ daş ... Yağız yer daş... Tangrı töbende.

Cildiray ay, güneş...

Ak gün senin! Aş türenin! Türe baş! Sen cılgıday

Koş... Çatır tavı aş!

Aşağı çat! Yeri öpl!.. Olma tenksiz kutsuz baş!.."

Kırım'daki bu anıt ile Eflatun Pınarı arasında bir bağlantı kurarak bunun bir Türk geleneği olduğu savunulmuştur.

Güneş - Dil Teorisi'nin revaçta olduğu bir dönemde yazılmış olan kitapçıkta yazar basıldığı dönemdeki anlaşılabilirliğini bilmemekle beraber bugün dahi anlayamadığımız kelimeleri özenle seçip kullanmıştır. Bu kelimelere örnek olarak "izerler" ve "andaç" gösterilebilir. Bir başka hususta bahsedilen teori gereği bu anıtların Eti Türkleri'ne ait olduğunu vurgulamıştır. Bu teorisini desteklemek için kitapçığının son yedi sayfasını Türk Tarihi ve Dinlerine ayırmıştır.

Konya'da Eti Tapınaklarından Gargara İkizin Eti Tapınağı, Konya, 1936, Haşim Basımevi, Anadolu'da Eski İzerler Aramalarından No : 2, 74 sayfa.

Bu kitapçığında yazar, kitabın adının bulunduğu merkeze oldukça uzak olan fakat Konya çevresinde yer alan Kızılviran, İğret Köyü, Bulumya Köyü, Tulasa Köyü, Kilisıra Köyü, Yatağan Köyü, Fasıllar Köyü gibi merkezleri inceleyerek buraların coğrafyası ve anıtlarına değinmiştir.

Gargara Köyü ve Eti Tapınağı'nı anlatan on sayfalık bölümde köyün coğrafi yeri, halkın yaşayış biçimi ve Gargara kelimesinin "dağ" anlamına geldiğini ve Türkçe bir ad olduğunu belirtmiştir. İkizin Eti Tapınağı başlığı ile ele aldığı kısımda anıt üzerinde yapılmış olan figürlerden yola çıkarak bunların Türk Kültürü'ndeki önemi vurgulanmış ve bu önem nedeniyle Etilere mal ettiği yapıyı dolayısıyla da Etilerin Türk olduğu sonucuna varmıştır. Ayrıca arslan kelimesini kendince etimolojik bir incelemeye tabi tutarak Ortaasya'da, Kırimda kullanıldığını ve Batı dillerine değişerek Lion şeklinde bizden geçtiğini belirtmektedir. Yine boğa ve öküz kelimelerini ele almış ve bunun Türkçe Oğuz Han'la alakalı olduğunu; Romalıların bu kelimeyi bizden alarak imparatorlarına kutsal anlamında ögüst adının da Türkçeden geçtiğini belirtmiştir.

Kitapçıkta zamanına göre zoraki kullanıldığı izlenimi veren bugün dahi anlamakta güçlük çektiğimiz kelimeler kullanılmıştır. Bunlar; İzerler, uyrum, ölgerleri, sayınlamak, yıkı, tasınlanmak, girenlik, aklam, oysu, koytak, yarac, sanaylamak, oruntamak,... gibi örnekler verilebilir.

Konya'da Et Tapınaklarından Siella Eti Tapınağı, Konya, 1937, Haşim Basımevi, Anadolu'da Eski İzerler Aramalarından No : 3, 92 sayfa.

Bulduru (İçindekiler) ve önsöz bölümünden sonra Sille'nin coğrafi konumu, sosyal yaşantısı kısaca anlatılmıştır. Tarihsel adlar bölümünde Karabuğa, Gevella, Sellasorma, Önger ve Sığıran isimli beş

yerin adı ve bunların coğrafi mevkileri belirtilmiştir. Bu isimlerin etimolojisi yapılarak bunların Türkçe kökenli isimler olduğu belirtilmiştir. Bu merkezlerde bulunan yapılara da değinmiştir. Tekrar Sille'ye dönerek bu kelimenin aslının Siellah olduğu; bu adıda eski Türklerden "Etilerin" verdiğini ve dahada ileri giderek daha sonraki çağlarda yaşayanların Hıristiyan olanların bile Türk olduğunu savunmuştur. Hatıp yakınındaki Londra Höyüğünü de aynı yöntemle ele almış ve Türk yerleşmesi olduğu sonucuna varmıştır.

Bozkır ve çevresindeki Ulu Pınar Köyü, Zengibar Kalesi uzun uzun anlatılıp; Sarioğlan, Arvana Köyü ve Polat Köyü'ne değinilerek bu bölüm sona erdirilmiştir. Bu merkezlerde rastladığı antik dönem yapıları üzerindeki süsleme motifleri süvari, avcı, güneş, ay, geyik gibi kabartmalarında Türkler'de kutsal oldukları ve bu sebeple bu anıtlarında Türk anıtı olduğunu ileri sürmüştür.

Bir başka bölüm olarak Seydişehir İlçesi ele alınmıştır. İlçede, Abdülaziz Ağa Camii veya Muallimhane adlı yapı ile Seyid Harun Camii'ne değinmektedir. İlçeye bağlı Yenice Köy, İbrim Kalesi'ni kısaca anlatmıştır.

Bir iki söz başlığı ile ayrı bir bölüm içinde ise Anadil başlığı altında Türk dilinin Acun dilinin anası olduğu; Ongun Sözler başlığı altında ise 31 adet kelime sıralamaktadır. Bunlar :

Allah, Ata = Ot su, Güneş, Ay Yıldızlar, Ven, Su = Siana, Ap, Ak, Yir = Yer, At, Tata, Erkek-Kadın, Katan, Yıldırım, Kut, Man, Tek, Tük, Tav, Hün, Gev, Gav, Cav ve Kürt kelimeleri ele almış; bunların Türkçe olduğunu belirtmiştir.

Kürt başlığında ele aldığı kısımda bunların bir Türk boyu olduğunu vurgulamış ve kullandıkları bazı kelimeleri Türkçe kelimelerle karşılaştırarak bunu isbata çalışmıştır.

Metin 24 adet resimle zenginleştirilmiştir.

Kitapta bütün ele alınan yerlerin, anıtların ve kelimelerin Türk- lere ait olduğu üzerinde özel bir gayretle durulmuştur. Zoraki kullanıldığı izlenimi veren kelimelerden bazıları şunlardır: sorgu, saplanmış, yalınla, yalın, izer, orun, oruntar, sanaya, tözü, olga, yay- lım, ayıt vb. kelimeler örnek gösterilebilir.

Saideli (Kadınhanı), Konya, 1939, Haşim Basımevi, Anadolu'da Eski İzerler Aramalarından No : 4, 24 Sayfa.

Kitapçıkta, coğrafi mevkii, sosyal durumu anlatılmıştır. İlçenin tarihini Eski Devir, Selçuk, Karamanoğulları, Osmanoğulları, Cum-

huriyet Devirleri olmak üzere beş döneme ayırarak incelemektedir. İlçede bulunan Raziye Hatun Kervansarayı ile Karamanoğulları Dönemine ait bir vakfiyeyi incelemiştir. Selçuk, Karamanoğulları ve Osmanlı döneminde isminin Saideli olduğu belirtmiştir. Nahiyeleri ve Köylerini ve bir sayfayı cumhuriyet dönemine ayırmıştır.

Kitapçık dokuz adet resimle zenginleştirilmiştir.

Karaman (Larende), Konya, 1944

Bugün ayrı bir il haline dönüştürülen fakat kitabın yazıldığı yıllarda Konya'ya bağlı bir ilçe olan Karaman hakkında yazdığı kitapçığında emekli öğretmen olan Totaysalır: Karamanoğullarının Tarihi hakkında kendimiz tarafından yazılmış bir esere rastlamadığını belirtmiştir. Ancak Karaman'da Nuri Hoca, Musa Hoca ve Zeynelabidin Kütüphanelerinde bulunan yazmalarda Karamanoğulları'na ait önemli bilgilerin olduğunu fakat bu kitapların kimseye emniyet edilerek verilmediği için gereği kadar faydalanamadığını ve karşılaştığı zorluklardan bahsetmiştir. Buna rağmen mevcut eserlerin kitabelerinden ve bulduğu vakfiyelerinden doğru bilgiler elde ederek kitabını oluşturduğunu yazmaktadır. Hazırladığı kitapçığında görülebilecek hatalardan dolayı özür dilemektedir.

Karaman (Larende) adlı kitapçıkta giriş bölümü sayabileceğimiz ilk bölümünde şehrin coğrafi durumu ele alınmıştır. İlçenin 1925-26 yıllarına ait idari taksimatı, nahiye ve köyleri bir liste halinde verilmiştir. Aynı yıllarda ilçede bulunan binaları sayı olarak bir tablo ile göstermiştir. Karaman Tarihi başlığı altında ele aldığı bölümde ise ilçenin tarihini; Saideli kitabında olduğu gibi Eski Devir, Selçuk, Karamanoğulları, Osmanoğulları ve Cumhuriyet Devri olmak üzere beş döneme ayırır. Eski devir olarak ayırdığı kısım üzerinde fazla durulmamıştır. Selçuk Devrini içeren bölümde Kızlar (Alaaddin) Türbesi ve Cami, Emir Musa Medresesi, Dış ve ikinci kaleler ve Sadettin Bey Türbe ve Mescidi gibi yapıları ele alınmış, bunların kitabelerini vermiş ve metni beş adet fotoğrafla desteklemiştir.

Karamanoğulları'nı ele aldığı ve kitapçığın esasını teşkil eden bölümde bu Beyliğin tarihi ve beylerini anlatmıştır. Karamanoğullarının ilçede yapmış olduğu anıtları ile incelemiştir. Anıtları incelerken kitabelerini, yer yer fotoğraf ve planlarını koymuş; vakfiye veya kitabelerinde geçen şahıslar ile diğer bazı yapılar hakkında da bilgiler verilmiştir.

Bazı Osmanlı eserlerinede kısaca değinilmektedir.

Kitapçık beş bölüme ayrılmakla beraber hemen hemen hepsi Ka-

ramanoğulları dönemi anlatılmaktadır. Sadece yeri geldikçe beyliğin diğer devletlerle olan ilişkilerine değinilmiştir.

Yazarın **Konya Dergisi**'nde çıkan makaleleri şunlardır :

Gaffar Totaysalgır, "Arvana Köyü-Gölü-Ablahanım-And Efsânesi", **Konya**, Sayı : 52, Konya, Şubat 1943, s. 30-40.

Konya'nın Bozkır ilçesine bağlı olan köyün ve çevresinin coğrafyası anlatılmış, Tarihi Mevkiler bölümünde Tınastepe, Kuşkoz ve Mezar Gediği gibi yerler ele alınmıştır. Bu mevkilerde henüz yerleşmemiş çadırdaki yaşayan insanlardan Ablahanım adlı bir yaşlı hanımla görüşmüştür. Ablahanım'dan aşiretleri ve akraba aşiretleri hakkındaki aldığı bilgileri aktarmıştır. Dalayman Aşireti'nin Dalayman'da, Alaaddin Aşireti'nin Urfa ve Antep taraflarında oturduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu yörüklerde söylenen bir türküyü de kaydetmiştir. Ablahanım'dan yirmi yörük topluluğu ve bunların oturdukları yerler hakkındaki bilgileri derlemiştir.

Gezdiği mevkilerden eski eserler hakkında bilgiler vermiş ve bir adet fotoğraf eklemiştir.

And Efsanesi ibret alınacak bir öykü olarak verilmiş ve aynı derginin 47. sayısında çıkan Sandı Efsanesi'ne benzediğine dikkat çekilmiştir.

Makale, folklor ve halk edebiyatı üzerinde hazırlanmıştır. Araştırmada dikkat çeken bir hususta derginin makalede geçen yörük toplulukları hakkında okuyucularından bilgi istemesidir.

Gaffar Totaysalgır, "Mut Kazası ve Baba Hocant", **Konya**, Sayı : 64-65, Konya, Şubat-Mart 1944, s. 17-18.

Mersin iline bağlı ilçedir. Coğrafyasından sonra, Su yolu, Kale, Han, Camii, iki türbe (biri Şeyh Hocant Baba'ya ait, diğeri kime ait belli değil), ayrıca Bağyaylası'nda Turhan Bey ve Nur Sofu adındaki türbelerden çok kısa bahsedilmiştir.

Gaffar Totaysalgır, "Konya'da Seyit Ahmet, Fakih Ahmet, Şeyh Alaman", **Konya**, Sayı : 67-68, Konya, Mayıs-Haziran 1944, s. 33-35.

Makalede, Konya içinde bulunan bu üç eser üzerinde durulmuş, bunlara ait kitabeler verilmiştir. Ayrıca Alaman kelimesi üzerinde durarak bu kelimenin Türkçe'de "asker neferi" demek olduğu belirtilmiştir.

Gaffar Totaysalgır, "İshaklı Bucığı ve Hanı", **Konya**, Sayı : 116-117, Konya, Haziran-Temmuz 1948, s. 40-42.

Afyon ili Bolvadin ilçesine bağlı olan İshaklı'nın coğrafya ve tarihi anlatılmıştır. Han hakkında bilgiler verilmiş ve kitabelerini yazmıştır. Ayrıca Ulu Camii (Çarşı Camii) ile kitabesi anlatılmıştır.

Gaffar Totaysalgır, "Konya ve Sultan Hanı", Konya, Sayı: 120-121, Konya, Ekim-Kasım 1948, s. 34-36.

Konya hakkında bilgi verdikten sonra, Konya'dan çıkıp değişik güzergahlara giden yollar ile bu yolların üzerindeki hanlar ve yerleşme yerleri belirtilmiştir. Aksaray Sultan Hanı hakkında ayrıntılı bilgi ile kitabeleri verilmiştir. Ayrıca Konya-Sultan Hanı arasında yer alan ve yıkılmış olan Ak Han'dan kısaca dipnotta bahsetmiştir.

YAYINLANAN ESERLERİNİN LİSTESİ

GAFFAR, "Karaman Kazası", Babalık, Sayı: 2657, Konya, 29 Mart 1927.

» "Karaman Kazası", Babalık, Sayı: 2697, Konya, 16 Mayıs 1927.

» "Argıdhanı Nahiyesi", Babalık, Sayı: 2637, Konya, 2 Mart 1928.

» "Akşehir Kazası", Babalık, Sayı: 2758-2759, Konya, 31 Temmuz 1928, 1 Ağustos 1928.

» "Akşehir Kazası", Yeni Fikir Mecmuası, Sayı: 38, Konya, 12 Ağustos 1928.

» Eflatun Pınarı ve Eski Bir Ma'bed, Konya Halkevi Dil, Edebiyat ve Tarih Araştırmaları, No: 3.

Gaffar TOTAYSALGIR, Konya'da Eti Tapınaklarından Eflatun Pınarı, Konya, 1935.

» Konya'da Eti Tapınaklarından Gargara İkizin Eti Tapınağı, Konya, 1936.

» Konya'da Eti Tapınaklarından Siella Eti Tapınağı, Konya, 1937.

» Saideli (Kadınhanı), Konya, 1939.

» Karaman (Larende), Konya, 1944,

» "Kuzören ve Sarıoğlan Köyleri", Ekekon, Konya, 30 Temmuz 1938, 1 Ağustos 1938, 4 Ağustos 1938, 5 Ağustos 1938.

» "Arvana Köyü - Gölü - Ablahanım - And Efsanesi", Konya, Sayı: 52, Konya, 1943, s. 30-40.

» "Mut Kazası ve Baba Hocand", Konya, Sayı: 64-65, Konya, 1944, s. 17-18.

- » "Konya'da Seyid Ahmed, Fakih Ahmed ve Şeyh Alaman", Konya, Sayı: 67-68 Konya, Mayıs-Haziran 1944, s. 33-35.
- » "İlhaklı Bucacı ve Hanı", Konya, Sayı: 116-117, Konya, 1948, s. 40-47.
- » "Konya ve Sultan Hanı", Konya, Sayı: 120-121, Konya, 1948, s. 34-36.

YAYINLANACAKLAR (9)

Sultanhanı Köyü ve Sultanhanı

Akşehir İlçesi'nde Aramalar

İlgın İlçesi'nde Aramalar

Türk Mezarları

Ayrancı'da Etiler

Ahiler

Çukurbağ-(Ma-gırı-as) Balgason Köyü ve Habiller Köy

Yakınlarında Eti Tapınakları

Aksaray Vilayeti (10)

Pratik Bahçecilik (11)

SONUÇ

Öğretmen Abdülgaffar Totaysalgır, dikkatli, gözlemci, titiz bir araştırmacıdır. Araştırmalarında önce Abdülgaffar daha sonra Gaffar ve Gaffar Totaysalgır imzasını kullanmıştır. Kırım'da gördüğü Rus zulmünden dolayı Anadolu'ya gelmiş, I. Dünya Savaşını, Kurtuluş Savaşının zor günlerini yaşamıştır. Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyetin İlanı ve kurulan yeni Türkiyeyi görmüştür. Mensub olduğu Türk milletinin gururunu taşıyan ve bu sebeplerle Büyük Ata'nın hararetli bir taraftarı olduğu görülmektedir. Atatürk'ün büyük milletimizin tarih görüşünü ortaya koymak ve bilimsel bir Türk Tarihi yazdırmak için 1930 yılında oluşturduğu Türk Tarih Tezi'nin ve daha sonra ortaya attığı Güneş - Dil Teorisi'nin yakın izleyicisi olmuştur. Bu görüşleri desteklemek amacıyla ve zamanının aydını olarak Halk evlerinin çalışmalarına da katılmıştır. Olayları günlük takip etme yeteneği ve iyi gözlemciliği ile görev yaptığı çevreleri gezmiş-

(9) Bu liste yazarın Konya'da Eti Tapınaklarından Gargara İkizin Eti Tapınağı kitabının arka kapağında alınmıştır.

(10) Yukarıda kısaca tanıtılmıştır. Aksaray için önemli bir kaynaktır.

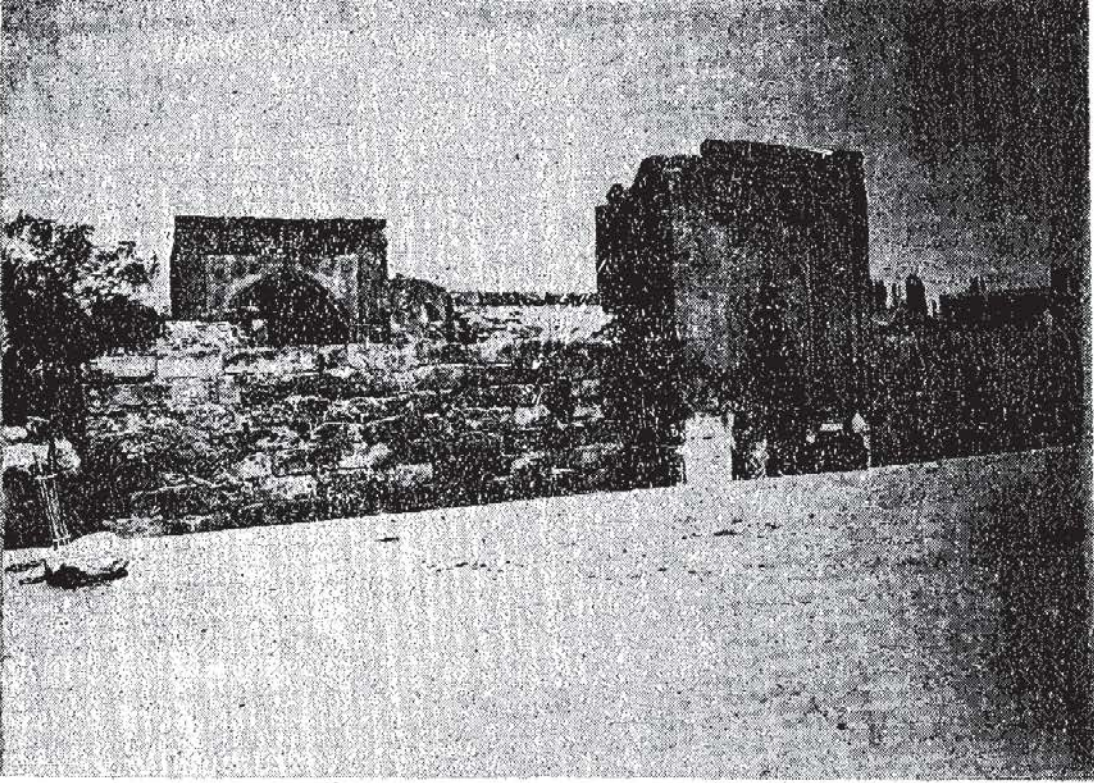
(11) Yazarın latin alfabesine çevrilen günlüğünden öğrenilmiştir. Bu kitabını görmemiz mümkün olmamıştır.

tir. Zamanı için şahsi fotoğraf makinesi lüks olmakla birlikte, gezdiği yerlerin fotoğraflarını çekmiş ve bir cam negatif arşivi de oluşturmuştur. Konya Halkevi'nin düzenlediği bir fotoğraf yarışmasında Iğın'daki Lala Mustafa Paşa Kervansarayı konulu fotoğrafıyla birinci seçilmiştir (Res. 4). Buralarla ilgili araştırmalarında eski eserlerin yanında halkın yaşayışı, folkloru, edebiyatı, yer adları üzerinde de durmuş ve bir dizi kitap ve makale hazırlamıştır. Bu araştırmalarının bir kısmı basılmış bir kısmı da hazırlanmış ancak basılamamıştır.

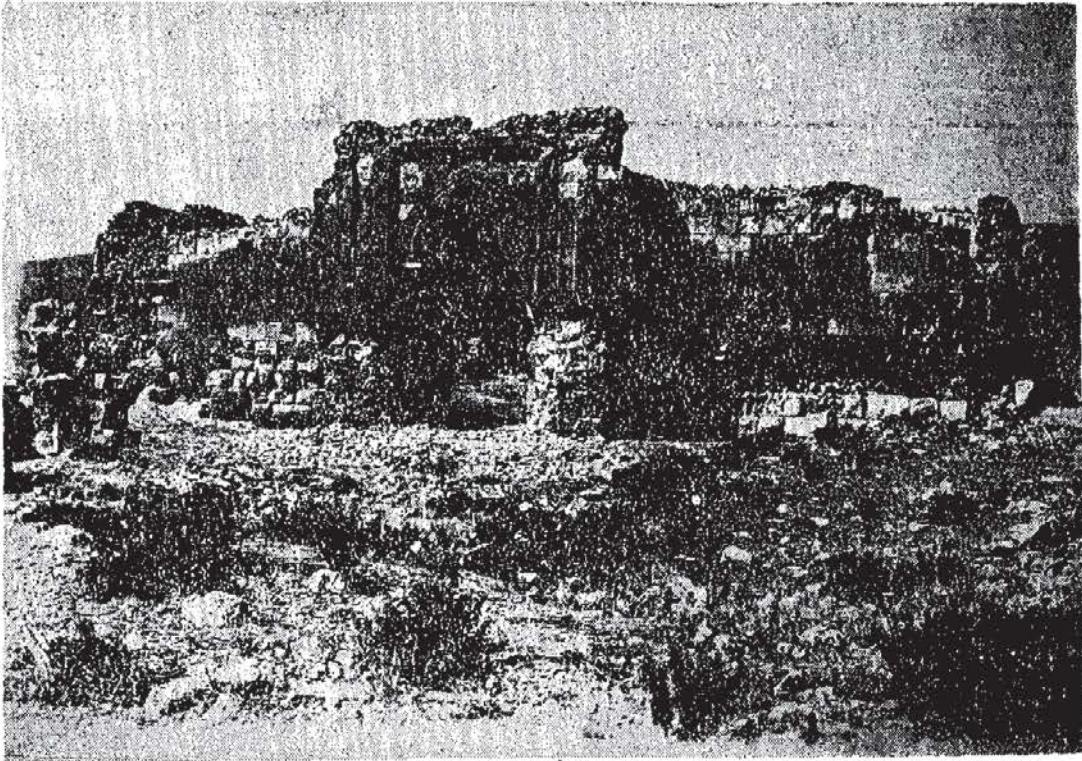
Araştırmaları, eski anıtlarla ilgili bilgiler ve fotoğraflarının yanında folklor ve halk edebiyatı ile ilgili küçük derlemeleri bakımından da önem taşırlar. Günümüzde araştırmacılar tarafından yeni yeni ele alınmaya başlayan Kürtlerin kimliği konusuna da çok azda olsa değinmiştir.

Yayınlarında gördüğümüz kadarıyla Atatürk'ün Tarih Tezi ve Güneş - Dil Teorisinde belirginleşen Milliyetçilik ilkesine ömrünün sonuna kadar bağlı kalmış ve bütün araştırmalarında bu görüşe faydalı olabilecek konulara değinmiştir. Bunda genç yaşta vatanından ayrılışının, Rus zulmünün, Türklüğe yapılan düşman saldırılarının büyük etkisi olduğu anlaşılmaktadır.

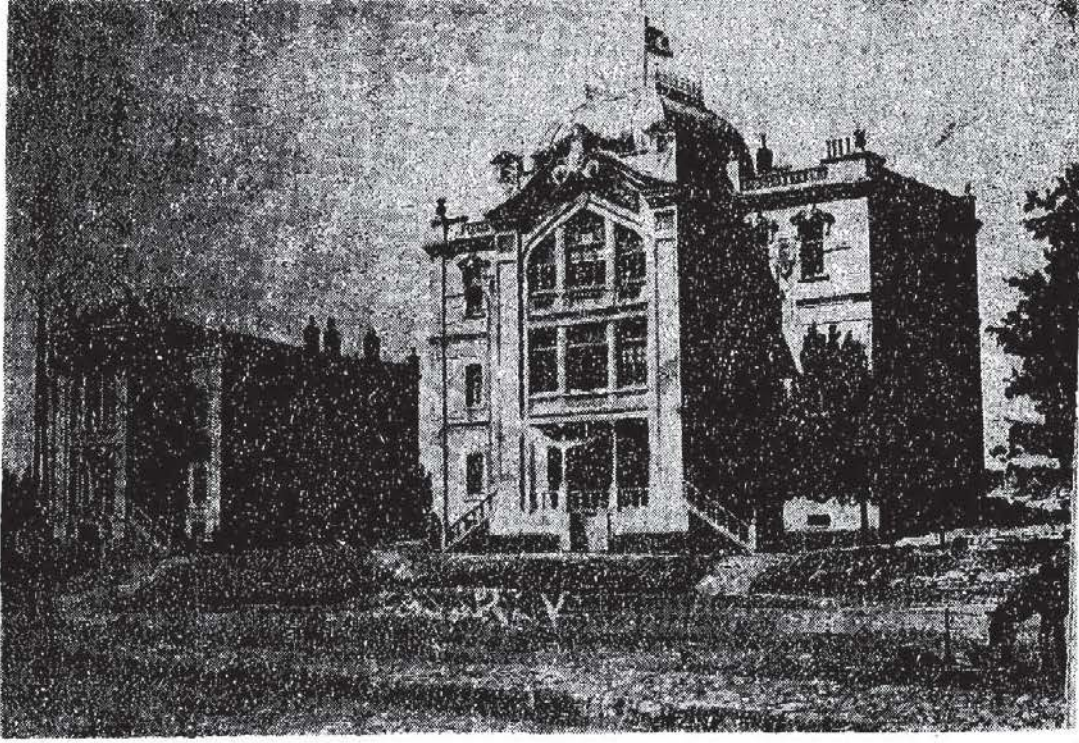
Bütün araştırmalarında kendini açıkça hissettiren Kırım hasreti Türklük şuuru, gururu ve vatan sevgisi ile dolu Gaffar Totaysalgır'ı rahmet ve saygı ile anıyoruz.

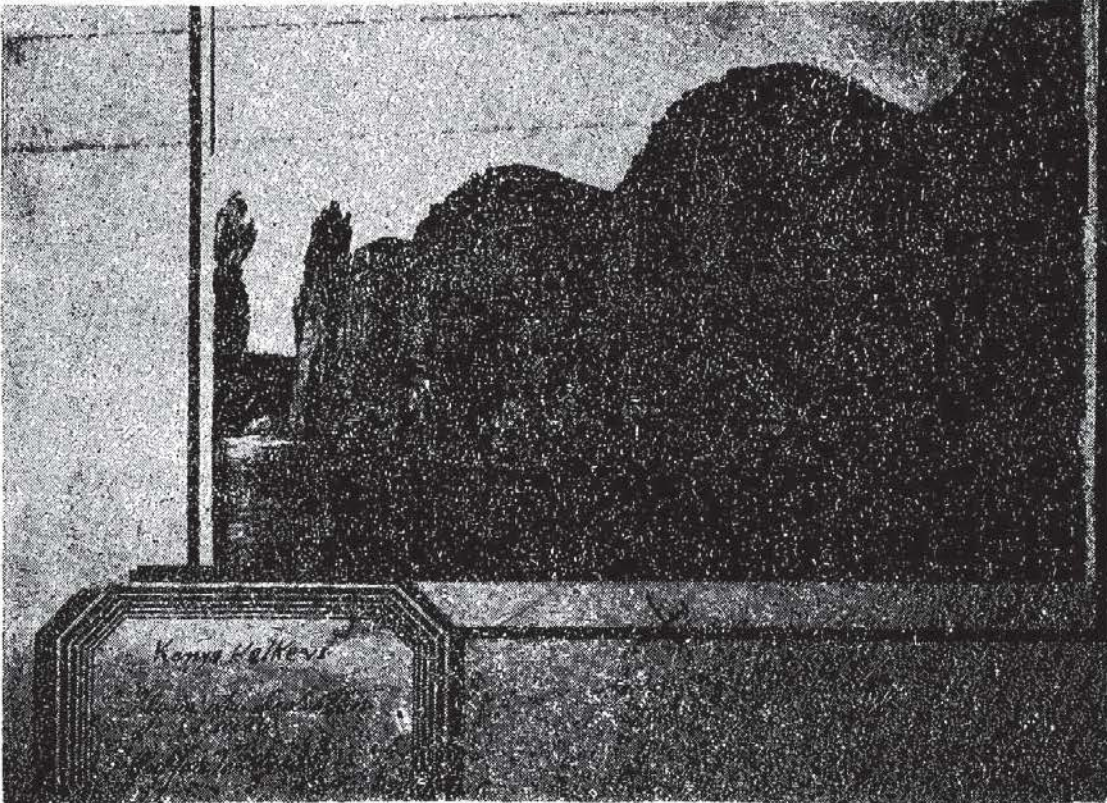
Resim 1 : Zincirli veya Taş Medrese

Resim 2 : Alay Han

Resim 3 : Hükümet Konağı

Resim 4 : Iğın Lala Mustafa Paşa Kervansarayı